

Tale ved indvielsen af mindelunden ved Kongesbro
den 25. september 1971.
af POUL SOMMER

111320

Vi mødes i dag her midt i Jyllands hjerte for at mindes vore døde kammerater, som faldt i den store krig om Europas skæbne.

De fleste af disse tapre danske mænd fandt deres grav fjernt fra Danmarks strande. De faldt med våben i hånd i Finlands skove, på Ruslands stepper, i Kaukasus bjerge, på Balkan, i Polen eller i den sidste kamp om et senderskuddt Berlin.

Men vi mindes også dem, der mødte deres skæbne i vort eget land. Også de var medkæmpere i det store opgør - de som segnede på gade eller vej, i Danmarks byer, i deres hjem eller på deres arbejdsplads, ramt af morderkugler affyret fra baghold af landsmænd, der var forført til at mene - eller dog påstod, de mente - dermed at tjene Danmarks sag....

Og vi mindes dem, der endog flere år efter krigens slutning måtte bringe det sidste offer i danske fængsler - bundet til en marterpæl, stillet op foran geværmundinger rettet mod dem af landsmænd, der havde meldt sig frivilligt for at tage hævn som en konsekvens af et systematisk oppisket had. Disse vore kammerater måtte vel bære den allertungeste lod.

Men også de vidste - ligesom alle, der var gået forud - med åben pande at møde den skæbne, der blev deres.

Danmark mistede i den store kamp mod bolchevismen mere end 5000 af sine bedste sønner. Det er mindet om dem, der samler os i dag.

Når jeg anfører kampen mod Bolchevismen som den fællesnavner, der bragte tusinder af danske til at melde sig frivilligt til krigstjeneste, vel vidende at der ville kræves afsavn og tunge ofre af hver enkelt, måske lemlestelse eller død, så er dette kun delvis sandheden. Det er kun en negativ og også en ensidig bestemmelse af det, der bevægede de frivillige til at give sig ind under en uvis skæbne. Man går simpelthen ikke frivilligt ind under de forpligtelser, som krigen pålægger enhver soldat, man stiller sig ikke frivilligt til rådighed for en krigsmagt, der fordrer ubetinget lydighed, ubetinget indsatsberedskab i ethvert øjeblik og i enhver situation - blot fordi man vil kæmpe mod noget. Hverken ungdommeligt overmod eller eventyrlyst var tilstrækkeligt til at motivere de frivillige ofre, som krigstjenesten krævede, både af dem derude ved fronten og af deres familie, som måtte bære tunge afsavn og tilmed døje forfølgelser, såvel under som efter krigen.

Nej, det er kun kampen for noget, der kan motivere den offervillighed, der krævedes af hver enkelt; kampen for noget, man fuldt og helt tror på, og for hvilket man vil give endog sit liv.

Offerviljen var det bærende element i den livsholdning, som muliggjorde den store frivillige indsats, vi her mindes.

- Offerviljen indtil døden!

Men offerviljen er kærlighedens sprog. Kun den har kærlighed i sig, som er villig til at ofre noget af sig selv. Ja, kærligheden ytrer sig ret egentlig altid i viljen til at bringe ofre.

"Ingen har større kærlighed end den, der giver sit liv for sine venner". Således lyder det til os fra den hellige skrift. De kammerater, vi mindes i dag, gav deres liv for deres venner. De gav det af kærlighed. Thi anderledes kan man ikke frivilligt ofre livet for noget!

Man forstå nu denne kærlighed som rettet mod fædrelandet eller mod det danske folk. Man tale som i tidligere tider om Gud konge og fædreland, eller man rette blikket mod Europa, det nye Europa, som var sig sit skæbnefællesskab bevidst, og som vi alle troede ville opstå af krigens ragnarok. Livsholdningen er den samme, som har båret vort folk gennem svundne århundreder og som alene kan bære fremad og opad i de kommende.

Det er derfor også karakteristisk, at de frivillige drog ud under det stolte ord: Troskab - vor ære! Thi også troskaben er kærlighedens følge. Og tro var de, de kammerater, vi i dag mindes.

Tro indtil døden!

Når vi omvendt vender blikket mod dem, der valgte at stille sig på de allieredes side, så er det lige så karakteristisk, at de kaldte sig "modstandsfolk". Thi det bærende og samlende i deres kamp var netop modstanden mod noget.

Nu er det således, at trangen til at gøre modstand mod alt og alle, der har en myndighed at udøve, trangen til at protestere mod den eller det, der pålægger en pligter og bånd, der begrænser den umiddelbare selvudfoldelse, at denne trang egentlig er fælles for alle levende væsener, og ganske særlig udpræget hos os mennesker. Nogle af os er i stand til, efter moden overvejelse, at beherske denne trang, frivilligt at tage pligten på os. Andre ser det som selve opgaven at udvikle og styrke netop denne ubegrænsede selvhævdelsestrang. Og under krigen blev denne protestens livsindstilling rendyrket som et ideal for mennesker - til ubodelig skade for det danske samfund, som efter krigen skulle forsøge at finde sig selv igen.

Vi vil ikke kaste smuds på modige modstanderes minde. Det hører med til vor livsindstilling at respektere enhver, der sætter livet ind for sin overbevisning. Og vi kan ikke tvivle på, at mange af dem, der under krigen vovede pelsen som modstandsfolk, gjorde det af ærlig vilje. De troede utvivlsomt dengang, at de virkelig tjente Danmarks sag.

Men det er her nødvendigt at pege med al tydelighed på den afgrundsdybe forskel, der er mellem den livsindstilling, der præger soldaten, der frivilligt går ind under disciplinens pligter og ansvar, - og så den mentalitet, der fører ud i partisanvirksomhed.

Modstandsånd, protest og oprør har endnu aldrig i århundrederne, der er gået forud, været i stand til at bygge et samfund op, kun til at rive det ned. Og det skyldes naturligvis ikke kampen selv eller den form, den antager, men den livsindstilling, der bærer den, og som ikke er rundet af kærlighed til noget, men af had mod noget, nemlig mod dem eller mod det, som protesten gælder.

I den sang, vi lige har sunget, giver digteren sin forståelse af denne afgørende forskel udtryk i de stolte ord: "Vil dansken i verden fægte og dølgere åsyn og navn, jeg ved, hans ånd er øj ægte, jeg tager ham øj i favn!" Her karakteriseres ikke blot soldatens indsats i let kendelig uniform i modsætning til partisans anonyme virksomhed, men først og fremmest kampen under disiplin og personligt ansvar i modsætning til anonymitetens ansvarløshed.

Under krigen og især i dens sidste år, da jeg delvis opholdt mig i Danmark - har jeg talt med mange af vore frivillige og med utallige andre, der hver på sin vis kæmpede med i vore rækker. Jeg kan med sandhed sige, at jeg aldrig nogensinde har hørt dem give udtryk for had mod modstanderen eller hørt tanker fremsat om den hævn, der skulle tages, når vi engang havde vundet krigen, hævn for mord eller grusomheder begået mod familie eller kammerater. Ikke een eneste gang er jeg blevet stillet overfor sådanne forestillinger hos vore medkæmpere.

Men - omvendt - må jeg desværre sige, at de samtaler jeg i samme periode havde lejlighed til at føre med folk, der stod på den modsatte front, bestandig førte til udtalelser om, at man nok skulle sørge for, at der blev taget grusom hævn, når krigen var vundet af de allierede. Modstandsbevægelsens illegale blade talte ligeledes deres tydelige sprog om had og hævn. Intet under da, at hadet efter krigen slog ud i lys lue.

Men hadet kan intet opbygge. Det kan kun kærligheden!

De frivillige, der vendte hjem med livet i behold, og de pårørende og efterladte efter dem, der blev derude, har båret deres skæbne med tålmodighed og uden at beklage sig. Har man nogensinde hørt beklagelser fra vor side over de tab, vi har lidt? Har de, der vendte lemlæstede hjem eller de pårørende, der mistede deres kære, måske beklaget sig - skønt spot blev føjet til skade, mens de var stillet ringere end alle andre i vort land?

Omvendt lyder der bestandig fra modstandsbevægelsens rækker beklagelser og jammer over tab og lidelser, som krigen medførte - med krav om erstatning og økonomisk godtgørelse.

Men også kraften til at bære sin skæbne med tålmodighed er kærlighedens værk!

Jeg er glad ved her at kunne fastslå, at vore frivillige, trods den behandling, de efter krigen har været udsat for, har forstået at leve op til det ansvar, der hvilede på dem som repræsentanter for den livsindstilling, der er vor. Ingen hævnakter er forekommet, ingen overgreb mod tidligere modstandere. Ingen af de utallige mindesmærker, der er rejst af modstandsfolk eller for modstands-

folk har lidt overlast. Værdigt har de båret deres skæbne.

Derimod var noget af det første, der skete, da krigen var afsluttet, at modstandsfolk sprængte og ødelagde det skønne mindesmærke, der i Høvelte i Nordsjælland var rejst for de faldne, - en ægte nordisk kæmpehøj, som - indhugget i stenplader - bar navnene på mere end tre tusinde af de faldne, vi i dag mindes.

Når jeg har peget på den afgørende forskel i livsindstilling, som var karakteristisk for det skel, som blev draget tværs igennem vort folk, så må jeg også fremhæve de to politiske principper, som i sammenhang hermed bestemte kampens form, og som måske kom aller tydeligst til udtryk her i vort land.

Som krigen skred frem, tegnede det sig mere og mere klart, at vi kæmpede legalitetens kamp imod illegaliteten, ganske på samme måde som denne kamp er blevet udkæmpet i forskellige historiske situationer i mange af Europas lande i tidligere århundreder. Blodige ofre er i tidens løb blevet bragt på legalitetens alter, ofte har legalitetens forkæmpere måttet bukke under i kampen. Men aldrig har deres kamp været forgæves. Thi nye og positive opbyggende kræfter er spiret af de frø, der faldt.

De frivillige, der drog ud i kampen efter den lovlige danske regerings opfordringer, udgjorde Danmarks legale og helt officielle militære bidrag til Europas forsvar. Og specielt "Frikorps Danmark" var vort lands eneste samlede legale militærformation, opstillet og rekrutteret efter regeringens anvisninger, afsendt med militær honnør af den danske øverstkommanderende, kæmpende med tapperhed under Dannebrog.

Man har - til ubodelig skade for vort folk - forsøgt at forplumre denne sammenhæng. Man har i det hele taget søgt at give samtiden og specielt ungdommen et falsk billede af, hvilke kræfter det egentlig var, der i krigen mødtes - på liv og død. Netop i denne opløsningens tid i vort folk kan det derfor være af afgørende betydning, at der et eller andet sted i det mindste peges på, at der er en dyb og intim sammenhæng mellem den samfundsopløsning, som man vel også udenfor vor kreds efterhånden kan få øje på, og så de kræfter, den livsindstilling, der fører sig frem med protest og oprør og en negativ, ja, i sidste ende anarkistisk samfundsindstilling - som under krigen førte ud i illegaliteten, og som i årene efter krigen stadig dybere har gennemsyret og opløst vort folkelegeme.

Så lad os da forstå, at denne mindelund, vi i dag indvier, ikke kan være blot et minde til ære for de faldne. Thi den ære, de vandt, vandt de sig selv ved deres egen indsats, derude eller herhjemme, hvor de øvede deres dåd og gav deres liv som det sidste offer.

Mindelunden bliver tillige de faldnes tale til os, der overlevede, til det folk, de udgik af, til samtid og til eftertid!

Det er en tale om offervilje og troskab, om mod og vilje til at tjene helheden! Og det er mere end en tale. Det er en appel, de har besejlet med deres blod!

Sent er den blevet til, denne mindelund, mere end et kvart århundrede efter krigens afslutning. Men det er min tro og mit håb, at den ikke er rejst for sent, at dens tale vil blive hørt på et eller andet tidspunkt. Thi den berer, uanset dens skæbne, ligesom de faldnes minde evigheden i sig!

Således er det også med det minde, der blev rejst for tapre mænd, som for mere end to tusinde år siden ved Thermopylae gav deres liv for Europa i kampen mod en indtrængende fjende fra øst. En lille håndfuld krigere fra Sparta kæmpede dér en håbløs, men dog afgørende kamp mod en overmægtig fjende. Stenen, som rejstes til minde om dem og deres dåd, har som en bekendelse båret disse manende ord frem gennem tiderne: "Vandringsmand, fortæl i Sparta, at vi ligger her, lydige mod Eders befalinger!"

Vore faldne ligger ikke her! Alligevel kan jeg, idet jeg hermed indvier dette mindested, gøre disse ord til mine og lade mindelunden tale således til samtid og eftertid:

"Vandringsmand, fortæl i København, at vi ligger, spredt over Europas slagmarker, lydige mod Eders befalinger! "